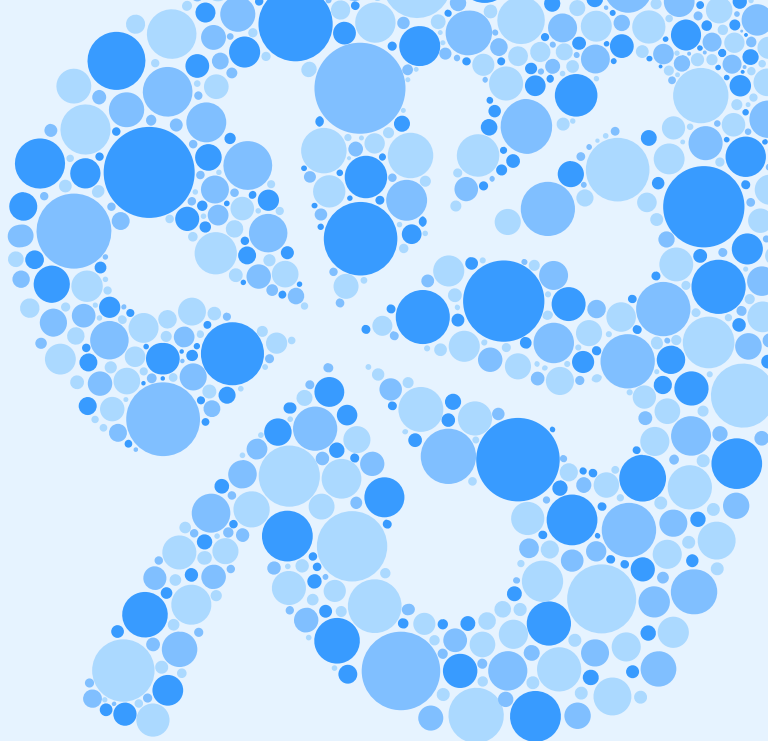

Shrnující zpráva expertů Sítě k ochraně demokracie

ČERVENEC — PROSINEC 2021

Součástí Fóra expertů Sítě k ochraně demokracie jsou Pracovní skupiny, jejichž úkolem je systematický průběžný monitoring hrozeb a trendů i analýza systémových slabin a potřebných změn v oblastech klíčových pro fungování demokracie v ČR. Pracovní skupiny zpracovávají každého půl roku zprávy o významných událostech, hrozbách, trendech

i příležitostech pro rozvoj demokracie v dané oblasti. Tento dokument představuje stručný přehled zásadních závěrů z těchto zpráv za sledované období.

Celé znění reportů za jednotlivé oblasti včetně citací a zdrojů naleznete na webu iniciativy www.ochranademokracie.cz.

Za Fórum expertů:

Mgr. Vojtěch Bahenský
Ing. Pavel Bratinka
Ing. Bc. Luděk Michálek
PhDr. Jan Paďourek
RNDr. Petr Zeman
doc. PhDr. Miloš Brunclík, Ph.D.
doc. Mgr. Michal Pink, Ph.D.

prof. PhDr. Karel Müller, Ph.D.
JUDr. RNDr. Jitka Jelínková, Ph.D.
Mgr. et Mgr. Jan Vobořil, PhD.
JUDr. Jan Hořeňovský
JUDr. Petr Kolman, Ph.D.
JUDr. Zdeněk Červínek, Ph.D.
JUDr. Ondřej Závodský, Ph.D.
Ing. Edvard Outrata

JUDr. Tomáš Havel, Ph.D.
doc. Ing. Marie Bohatá, CSc.
JUDr. Marie Sciskalová, Ph.D.
JUDr. Ivan Příkryl
Ing. Pavel Bratinka
Kateřina Hrubešová
Tomáš Urban
doc. MgA. Jan Motal, Ph.D.

Zpráva ke stavu veřejné správy

ČERVENEC — PROSINEC 2021

Ve zkratce

Zvládnutí epidemie českou veřejnou správou lze s přihlédnutím k jejímu neuspokojivému stavu hodnotit jako ne zcela špatné. Nedošlo k žádným hrubým, natož záměrným excesům a vzhledem k nepřipravenosti se po počátečním chaosu podařilo začít trochu systematictěji pracovat s daty, vytvořit záchranné programy a připravit alespoň provizorní legislativní rámec. Zároveň se ale projeví všechny dlouhodobé nedostatky, kterými zejména státní správa trpí - zaostáváním v digitalizaci a automatizaci počínaje a neschopností proaktivně vystupovat jako sebevědomý a odborný partner politické reprezentaci konče. Je ale třeba dodat, že k takovému vystupování není fungování státní správy, ke škodě politické reprezentaci, uzpůsobeno. Přetrvává také velmi nízká úroveň nezbytné kooperace mezi složkami veřejné správy, a to jak horizontální (resortismus), tak vertikální (komunikace mezi centrem a regiony).

JUDr. Ondřej Závodský, Ph.D., Ing. Edvard Outrata,
JUDr. Tomáš Havel, Ph.D., doc. Ing. Marie Bohatá, CSc.,
JUDr. Marie Sciskalová, Ph.D., JUDr. Ivan Přikryl, Ing. Pavel Bratinka

Hlavní zjištění

Reforma státní správy nabírá nebezpečný směr

Úvahy o reformě státní správy se v kontextu volebních programů i prohlášení současné vlády mění v hrozbu nejen pro její nepříteli, dokonalou neutralitu, ale i pro očekávanou neefektivitu. Debata kolem možné reformy

se nese jednostranně v duchu "flexibilizace" a "otevírání" státní správy, čímž nebezpečně evokuje návrat do doby před účinností služebního zákona, v níž byla státní správa kořistí aktuálně vládnoucí strany. Tehdy byla

Pozitivní trendy ↗

- Zájem vedení státní služby o problematiku etiky a integrity státních zaměstnanců.

Negativní trendy ↘

- Snaha oslabovat smysl služebního zákona v duchu "flexibilizace".
- Trvale nízký zájem o posilování kontrolních mechanismů a zavedení pravidel pro transparentní lobbování.
- Přetrvávající trend využívat systemizace k čistkám na pozici odborných náměstků proti smyslu služebního zákona.

HROZBA!

státní správa z pohledu politiků flexibilní, ale efektivitou se nevyznačovala. Problémy české státní správy jsou zakořeněné v jejím řízení. Zatímco politici nemají na transformaci státní správy z podstaty svého omezeného mandátu čas ani soustředěnost, vedení státní správy nemá kompetence ani mandát k nezbytnému reformování státní správy, natož k nastartování kulturních-modernizačních změn. Nedokáže garantovat její rozvoj,

natož neutralitu (schopnost odolávat snahám zneužívat státní správu pro osobní zájmy). Má-li dojít ke změnám, pak prvním krokem musí být vytvoření silného a zodpovědného vedení státní správy, které nebude jen přívěskem ministerstva vnitra. Teprve poté je možné zahájit debatu o “rozvolňování”. Bez kompetentního vedení povede “rozvolnění” jen k politizaci, nestabilitě a prohlubování neefektivity.

Stále nedostatečné kontrolní mechanismy

Doposud se nepodařilo rozšířit působnost auditů Nejvyššího kontrolního úřadu na významné oblasti nakládání s veřejnými prostředky. Kromě samospráv se jedná především o společnosti s majetkovou účastí státu, v nichž řádně nefungují ani další pojistky hospodárnosti a účelnosti nakládání s ve-

řejnými prostředky včetně základního zajištění kvalitního obsazení managementu a dozoru. Je proto třeba revidovat formalistický způsob fungování nominačního výboru, resp. implementaci tzv. nominačního zákona obecně, a dodržovat zásady corporate governance ve vlastnické politice státu.

Zpoždění v digitalizaci se ukázalo během covidu

Omezování, či dokonce uzavírání provozu úřadů a s tím související nemožnost provádět některé úřední úkony, např. prodlužovat platnosti dokladů apod., ukázalo naše ohromné zpoždění v digitalizaci. (Nehledě na skutečnost,

že i úzký okruh dříve vybudovaných digitálních služeb státu stále využívá jen menšina občanů.) Zpomalování chodu úřadů, mmj. v důsledku karantén, pak poukazuje na významné nedostatky v automatizaci procesů.

Opomíjené otázky etiky

Oblastí, kde státní správa zaostává výrazně, je oblast etického vzdělávání a budování integrity státních zaměstnanců. Česká republika je v mezinárodním prostředí, zejména při spolupráci v rámci EU a OECD pasivní. Přístup

ČR k otázkám etiky je formalistický a legalistický. Zájem o revizi etického kodexu státních zaměstnanců v poslední době opět utichl.

“Flexibilitou se odůvodňuje oslabování státní správy a její neutrality. Snahy o zajištění nezávislosti v protívěze k proklamovanému rozvolnění nevidím.” — M. Bohatá

“Cesta k efektivní státní správě vede přes odpovědné vedení, které se bude starat o efektivitu, vychovávání schopných státních úředníků a bude k tomu mít potřebné kompetence.” — E. Outrata

Doporučení expertní skupiny pro další období

1. Pokud by se mělo přistupovat ke změnám ve služebním zákoně, pak prvním krokem musí být vytvoření silného, odpovědného a depolitizovaného vedení státní správy.
2. Posílit kontrolní mechanismy, zavést pravidla pro lobbying a omezit volné přecházení z veřejné sféry do lobbyingu (“revolving doors”).
3. Zvážit přesun některých centrálních úřadů do regionů.

Zpráva ke stavu občanských a politických práv

ČERVENEC — PROSINEC 2021

Ve zkratce

Rozhodovací činnost soudů a státních zastupitelství stabilně udržuje vysoký standard ochrany práva na informace, ovšem v oblasti svobody projevu soudy rozhodují značně formalisticky. Problémem jsou i neadekvátně vysoké sazby za verbální podporu terorismu. Hrozbou pro ochranu soukromí občanů je plošný preventivní sběr dat státem. Výkon práv ohrožuje i fenomén digitálního vyloučení, kterým je v důsledku prioritizované digitální transformace bez zachování adekvátních dostupných náhrad ohrožena významná část populace. Naopak v oblastech, kde je digitalizace potřebná pro usnadnění výkonu práv, jako je např. dálkové nahlížení do spisů, Česká republika zaostává. Nový stavební zákon ohrožuje vyvažování ochrany různých veřejných zájmů ve stavebním řízení.

JUDr. RNDr. Jitka Jelínková, Ph.D., Mgr. et Mgr. Jan Vobořil, Ph.D.,

JUDr. Jan Hořeňovský, JUDr. Petr Kolman, Ph.D.,

JUDr. Zdeněk Červínek, Ph.D.

Pozitivní trendy ↗

- Stabilně velmi pozitivní přístup soudů k ochraně práva na informace.

Negativní trendy ↘

- Malý zájem o problematiku digitálního vyloučení v kontextu postupující digitalizace.
- Pasivita vlády ve vztahu ke znovuzpřístupnění registru majetkových příznání politiků.
- Formalistní přístup soudů a státních zastupitelství k otázkám svobody projevu, který nedostatečně zohledňuje základní práva.

Hlavní zjištění

HROZBA!

Ochrana osobních údajů

Práce se zdravotnickými daty, zejm. v kontextu plošných sběrů a zpracování dat v souvislosti s epidemií covidu, je nedostatečně právně ošetřena. Jedná se o obecný a závažný problém pro nakládání s citlivými osobními údaji - stát plošně a bez představy o budoucím využití sbírá a preventivně uchovává velké množství dat o svých

občanech. Stát rovněž nereaguje na judikaturu Soudního dvora Evropské unie například ve věci plošného zpracování provozních a lokalizačních údajů, které už svojí časově a místně neomezenou plošností odporuje již opakovaně judikovaným zásadám zpracování těchto dat pro potřeby bezpečnostních složek.

Digitální vyloučení

Digitalizace může významně ulehčit činnost úřadům, i komunikaci se státem pro velkou skupinu osob. S postupující digitalizací i běžných procesů však významné části populace, která nepoužívá digitální nástroje, jako jsou chytré telefony, práce s internetem nebo například platební karty či bankovní účty, hrozí tzv. digitální

vyloučení, tzn. omezená možnost interakce s veřejnou správou nebo čerpání služeb. Vzhledem k tomu, že využívání digitálních služeb je právem, nikoli povinností, mělo by být zachování snadných a dostupných nedigitálních alternativ zohledněno při tvorbě legislativy.

Nedostatečná digitalizace

Zaostávání ČR v míře digitální transformace znesnadňuje – v kontextu doby neúměrně – uplatňování práva veřejnosti na informace, resp. procesních práv účastníků řízení. Typickým příkladem jsou chybějící elektronické

spisy, resp. odmítání úředníků umožnit do spisů nahlížet dálkově, což nutí občany cestovat do vzdálených sídel úřadů za účelem nahlédnutí do spisu.

Stavební zákon

Podle schváleného stavebního zákona, který brzy nabude účinnosti, si stavební úřad bude sám posuzovat veřejné zájmy, přičemž role zákonných garantů různých veřej-

ných zájmů, a zejm. pak občanské veřejnosti bude upožaděna. Ošetření ochrany veřejných zájmů je třeba ošetřit dříve, než nový stavební zákon nabude účinnosti.

„Znemožňování využít dálkového přístupu do spisů je umělou překážkou, která vyčerpává angažovanou veřejnost“
— J. Jelínková

„Postup veřejné správy vzhledem k pandemii byl natolik nekvalitní, že svou chaotičností a absencí odůvodňování rozhodnutí ohrožoval vládu práva.“ — J. Hořeňovský

Doporučení expertní skupiny pro další období

1. Zajistit povinnost zohlednit v připravované legislativě zaměřené na digitalizaci rizika digitálního vyloučení včetně zachování nedigitálních alternativ (např. v legislativních pravidlech vlády).
2. Revidovat trestné činy týkající se svobody projevu a výši sazeb.
3. Ukončit plošný sběr dat bez jasného účelu.

Zpráva ke stavu ústavního systému

ČERVENEC — PROSINEC 2021

Ve zkratce

Hlavní událostí uplynulého půlroku byly volby do Poslanecké sněmovny. Proces voleb a předání moci je základem demokracie a experti oceňují, že ve výsledku zafungoval. Prezident jmenoval novou vládu a nedošlo ke zpochybnění výsledků voleb. Úspěšný konec ale neznamená, že hladký byl i průběh. Svolání nové Poslanecké sněmovny trvalo zbytečně dlouho, zvlášť vzhledem ke kontextu pandemie. Rekordní množství propadlých hlasů ve volbách může poškozovat společenskou soudržnost.

Doc. PhDr. Miloš Brunclík, Ph.D.

doc. Mgr. Michal Pink, Ph.D.

prof. PhDr. Karel Müller, Ph.D.

Hlavní zjištění

Poklidná alternace moci

Výměna vlády proběhla hladce a pokojně, čímž se nenaplnily některé předvolební obavy. Prezident ve výsledku postupoval ústavně korektně, zejména lze ocenit, že navzdory svým výhradám jmenoval i ministra zahraničních věcí. V kontextu voleb experti také oceňují průběh voleb a kvalitu práce volebních komisí, to jistě přispělo tomu, že nedošlo ke zpochybnění výsledků voleb.

Pozitivní trendy ↗

- Férový průběh parlamentních voleb a korektní výměna moci.
- Strategické rozhodnutí politických stran sdružovat se v koalicích předchází velkému tříštění Poslanecké sněmovny.
- Přestože se chvíli postup prezidenta zdál nepředvídatelný, nakonec byl podle většiny expertů hodnocen jako žádoucí, protože jmenoval za předsedu vlády osobu s největší šancí získat důvěru Poslanecké sněmovny.

Negativní trendy ↘

- Propustnost soukromého sektoru a vysokých pozic ve státní správě vede k nežádoucímu fenoménu tzv. revolving door, který může vést ke ztrátě úředního know-how a k zájmovému vlivu ex-úředníků.
- Ve volbách propadl rekordní počet hlasů, disproporčně levicových, což může polarizovat společnost.

Prezident i přes krizi zdržoval, ale nakonec se zachoval korektně

Sledované období přineslo momenty, kdy byla na místě úvaha o kompetenční žalobě či aktivaci čl. 66 Ústavy, tedy přenosu kompetencí prezidentem vzhledem k jeho neschopnosti vykonávat kvůli zdravotním problémům svůj úřad. To vedlo k nejdelšímu čekání na svolání nové Poslanecké sněmovny v historii současné Ústavy. Dle expertů zde zafungovala Ústava v tom, že čl. 66 působil jako reálná hrozba pro prezidenta, který si proto nedovolil vnést do procesu výměny moci výraznější překážky.

Další zdržení přineslo seznamování prezidenta s kandidáty na post ministrů. Experti považují prezidentovo přání seznámit se s kandidáty za politicky legitimní a pochopitelné, ale samotný průběh za příliš zdoluhavý a poněkud nedůstojný, zvláště v kontextu pandemického stavu.

Tato situace poukázala na nekoncepčnost přímé volby prezidenta v rámci Ústavy, protože dochází ke vzniku dvou konkurenčních center moci výkonné.

Nový volební výpočet a propadlé hlasy

Experti kladně hodnotí, že první volby dle novelizovaného zákona proběhly hladce. Za paradoxní nicméně považují, že systém zavedený jako proporcionálnější v tomto případě vyšel ještě výhodněji pro větší strany než systém předchozí. Zároveň propadlo rekordní množství hlasů. To je

způsobeno umístěním více stran těsně pod pětiprocentní hranicí, což se v demokracii může stát a nejde o chybu systému. V praxi však kvůli tomu došlo k výrazně podpočinnému zastoupení levicových voličů, což by vláda měla zohlednit, aby zachovala společenskou soudržnost.

Dovedu si představit, že v podmínkách parlamentní volby prezidenta by nebylo myslitelné, aby lidé kolem prezidenta s prezidentem takto manipulovali a oddalovali svolání sněmovny, ani to, že by se prezident oddával takto zdoluhavému lustrování kandidátů, za jejichž kvalitu právně neodpovídá.

—Karel Müller

Doporučení expertní skupiny pro další období

1. Experti apelují na férový průběh komunálních voleb v roce 2022, které budou vizitkou vlády.
2. Vláda by měla v zájmu předcházení společenské polarizace zohlednit hlasy voličů levice, které propadly.
3. K řešení konkurence uvnitř výkonné moci je žádoucí vyjasnění pravomocí prezidenta nebo návrat k parlamentní volbě.

Zpráva ke stavu oblasti bezpečnosti, obran a zahraničí

ČERVENEC — PROSINEC 2021

Ve zkratce

Druhá polovina roku 2021 se v oblasti bezpečnosti vyznačovala dynamickým zahraničně-politickým vývojem, zejména rostoucím napětím mezi Ukrajinou a Ruskem, reakcí Lukašenkova režimu na sankce uvalené EU nebo konsolidací moci Talibanu po odchodu spojeneckých vojsk z Afghánistánu. Experti připomínají rozhodné reakce české vlády (nejen) na tyto události. Domácí vývoj ovlivňovaly zejména volby a výměna vlády, která může mít na vývoj ve sledovaných oblastech pozitivní dopad. Přetrvávaly však i negativní trendy spojené mimo jiné s pandemií covidu, dohrou vrbětické kauzy nebo nepříznivým vývojem kolem zpravodajských služeb.

Mgr. Vojtěch Bahenský, Ing. Pavel Bratinka, Ing. Bc. Luděk Michálek
PhDr. Jan Paďourek, RNDr. Petr Zeman

Hlavní zjištění

Nová vláda a příležitost pro ukotvení zahraniční politiky ČR

Nově jmenovaná vláda pětikoalice se v koaliční smlouvě (a v roce 2022 i programovém prohlášení vlády) silně přihlásila ke spolenectví v Severoatlantické alianci i souvisejícím závazkům. Vládní dokumenty přináší nadějně vyhlídky pro oblast bezpečnosti a zahraniční politiky, sliby ale zůstávají spíše v obecné rovině a mohou narazit na širší strukturální překážky či další vládní priority, jako je šetření výdajů na chod státu. Vláda prioritizuje obranný průmysl, chybí ale odůvodnění a cíle těchto opatření. Výměna vládní garnitury je sou-

Pozitivní trendy ↗

- Principiální postoj premiéra Fialy vůči prezidentovi ve věci složení nové vlády a dodržení Ústavy.
- Vznikající pozice poradce pro národní bezpečnost jako nadresortního koordinátora bezpečnostních politik.
- Rychlá a konsistentní reakce ministerstva zahraničí k počinání Lukašenkova režimu v Bělorusku.
- Urychlená pomoc státu i občanské společnosti obcím postiženým tornádem.

Negativní trendy ↘

- Omezení dostupnosti a zdražení energií představující potenciální riziko pro sociální stabilitu.
- Pro oblast bezpečnosti a obrany potenciálně problematická nízká společenská soudržnost a autorita státu projevující se v radikalizaci odpůrců vládních opatření a očkování.
- Personální otřesy v tajných službách (zejm. ÚZSI), které je mohou destabilizovat.
- Přetrvává neúplná legislativa týkající se zpravodajských služeb, přičemž její naplnění nestačí k dosažení cílů, které si daná legislativa klade.

časně příležitostí pro nastavení jednotné a jednoznačné zahraniční politiky ČR a odrážení svévolných zásahů prezidenta do ní. Přetrvávají však důvodné obavy z pokračo-

vání resortismu, kterým se vyznačovaly dosavadní vlády, ve kterých většina ministrů neměla zájem sledovat situaci v oblasti bezpečnosti.

Neuspokojivé vysvětlení kauzy Vrbětice

Události první poloviny roku 2021 kolem odhalení pozadí výbuchů muničních skladů ve Vrbětích nebyly ani v druhé polovině roku dostatečně vysvětleny. Podle expertů měla vláda okolnosti ozřejmit do maximálně možné míry a nenechat prostor spekulacím. Vyšetřování Národní centrály proti organizovanému zločinu (NCOZ) však stále nebylo uzavřeno. Ve sledovaném období tak nebyla zodpovězena řada otázek,

včetně objasnění aktivit bývalého ministra vnitra Jana Hamáčka a jeho plánované cesty do Moskvy. Experti také poukazují na to, že události byly příležitostí nastavit odpovídající úroveň vzájemných vztahů s Ruskem do souladu se zájmy ČR. To ale vláda dosud dostatečně nevyužila a lze předpokládat, že ruská strana bude usilovat o navrácení svého postavení do stavu před zveřejněním kauzy.

Zahraničně-politické dění a reakce české vlády

Experti vyjadřují obavy nad rostoucím napětím mezi Ruskem na jedné straně a Ukrajinou a NATO na straně druhé. Možnost ovlivnit vývoj situace je z pozice ČR ale omezená. Připomínají také uspíšený odchod spojeneckých vojsk z Afghánistánu a v této souvislosti i stažení českých vojáků a eva-

kuaci afghánských spolupracovníků, kterou i přes rozpačitou komunikaci považují za dobře zvládnutou. Experti rovněž oceňují rozhodný krok ministra zahraničí k zastavení vývozu vojenského materiálu do Kazachstánu v návaznosti na protivládní nepokoje a jejich násilné potlačení.

„Úřad pro zahraniční styky a informace (ÚZSI, tedy civilní rozvědka ČR) byl zakotven v r. 1993 v legislativně provizorní podobě. Jeho postavení pod jurisdikci ministra vnitra je mezi demokratickými zeměmi anomálií, ani nevyhovuje kompetenčnímu zákonu. Menší legislativní změny toto postavení ÚZSI nezměnily. Za celých 27 let nebyl podniknut žádný vážně míněný krok k nápravě.“ — Petr Zeman

„Průběh řešení pandemie mimo jiné ukázal na pokračující problém spolupráce mezi ministerstvy na společném řešení problémů. V oblasti bezpečnosti je ale taková spolupráce zásadní, zvláště v souvislosti se smazáváním hranic mezi vnějšími a vnitřními hrozbami. Zřízení poradce pro národní bezpečnost má naději posílit koordinaci na úrovni Úřadu vlády, nicméně bude potřebovat silný mandát od premiéra, aby mohl při koordinaci překonat řadu institucionálních překážek a sladit rozdílné priority jednotlivých úřadů a ministrů tak, aby v bezpečnostní oblasti táhly za jeden provaz.“ — Vojtěch Bahenský

Doporučení expertní skupiny pro další období

1. Modernizovat legislativu týkající se koordinace a kontroly zpravodajských služeb podle vzoru západních států.
2. Vytvořit nadstranickou pozici koordinátora zpravodajských služeb nezávislého na výměně vlády (může být řešeno i v rámci plánované pozice poradce pro národní bezpečnost).
3. Zajistit efektivní exekutivní kontrolu zpravodajských služeb, (nad rámec parlamentní a soudní kontroly monitorující dodržování zákonnosti a kontroly hospodaření) tj. kontrolu, zda služby dělají, to co mají dělat.
4. Konceptně uchopit a zlepšit kvalitu strategické komunikace vlády a všech státních orgánů s veřejností.
5. Převést stávající civilní rozvědku (Úřad pro zahraniční styky a informace, ÚZSI) do postavení obdobného BIS, tedy postavit ji pod vládu jako celek.

Zpráva ke stavu médií

ČERVENEC — PROSINEC 2021

Ve zkratce

Experti na média doufají, že nová vláda přinese konec období, kdy stát média zanedbával. K tomu bude ale nutné, aby se i samotní novináři sdružovali a podíleli se na prosazování legitimních zájmů své profese. Sdružování novinářů se sice zlepšuje, ale pořád se týká pouze menšiny profese. Současné mediální prostředí vnímají experti tak, že trh soukromých médií pokračuje v koncentraci do rukou několika málo vlastníků, kvalita mediálního obsahu stagnuje, regionálních médií je nedostatek a v Českém rozhlasu se zhoršují vztahy novinářů a vedení. Tato situace si žádá rozsáhlé změny mediálního práva. Experti apelují na posílení nezávislosti rad veřejnoprávních médií i na širší modernizaci regulace médií, která předchází vzestupu novinářiny na internetu.

Kateřina Hrubešová, Tomáš Urban, doc. MgA. Jan Motal, Ph.D.

Hlavní zjištění

Mediální legislativa potřebuje velké reformy i malé záplaty

Experti se shodují na obecné zastaralosti mediální legislativy. Ještě akutnější je ale problém chybějících radních veřejnoprávních médií. Nejvhodnějším řešením je radní dovolit dle stávající legislativy, a pak ji změnit k posílení nezávislosti rad - například zapojením Senátu nebo zpřísněním kritérií na kandidáty. Výhledově členové pracovní skupiny apelují též na rozsáhlejší reformu mediálního práva, které pochází převážně z doby předinternetové. Všechny popsané nedostatky jsou dlouhodobé a mnohokrát odložené resty. Vláda by proto měla stanovit jasný časový plán jejich přijetí. Novelizovat fungování mediálních rad lze stihnout v roce 2022.

Pozitivní trendy ↗

- Nová vláda je nadějí pro legislativní změnu posilující nezávislost mediálních rad.
- Aktivní společenská diskuze o tom, jak čelit dezinformacím a trestným činům z nenávisti.

Negativní trendy ↘

- Vlna odchodů z Českého rozhlasu poukazuje na odpor zaměstnanců vůči některým krokům vedení. Jmenování Jitky Obzinové ředitelkou zpravodajství a související kampaň *#nebudemzticha* jsou jen nejviditelnějším případem.
- Pluralita ve vlastnictví médií se dlouhodobě zhoršuje a stávající legislativa nemá nástroje, jak tomu čelit.
- Chybí profesní organizace, která by zastupovala zájmy významné části novinářské obce, takže prosazování zájmů novinářů je nedostatečné a roztržité.
- Problematická komunikace prezidentské kanceláře nebo Českého rozhlasu s vybranými médii.
- Politicky účelový výběr kandidátů do mediálních rad, který šel až za hranu zákona, a pozdější zablokování jejich volby a z něj plynoucí fungování těchto kontrolních orgánů v neúplném počtu.

Soukromá média: málo vlastníků, hodně inovací

Zhoršujícím se trendem ve vývoji českých médií je koncentrace čím dál větší části trhu do rukou několika vlastníků. Takto nízká míra plurality dává mediálním vlastníkům do rukou velkou moc a omezuje možnosti spotřebitelů mediálního obsahu. V současnosti ten-

to trend nicméně není doprovázen plošným úpadkem kvality novinářské práce a objektivitu - spíše stagnací. Některé velké vydavatelské domy značně investují do technologií, čímž mohou utéct šetrícím veřejnoprávním médiím.

Novinářům se nedaří spojit se k prosazování zájmů profese

Stále přetrvává dlouhodobý problém, že novináři nefungují jako komunita společně usilující o ochranu profesních zájmů. Tomu odpovídá zastarávání mediálního práva, ve kterém například chybí definice novináře a regulace online médií. Kromě toho novináři nemají zastání v aktuálních otázkách, jako je finanční neudržitelnost mnohých regionálních médií nebo vztah tradičních médií s digitálními giganty jako Facebook a Google. Chybí

i seberegulace a sebereflexe novinářské obce; například kauza Jiřího Hoška ze Seznam Zpráv poodhalila mnohem rozsáhlejší problém přístupu k ženám v redakcích. Rok 2021 zaznamenal nárůst zájmu o profesní organizování, což ale nevedlo ke sjednocení - nejtradičnější novinářská organizace Syndikát novinářů vykazuje nadále minimum aktivity. Místo toho došlo ke vzniku nových asociací.

Nezávislost médií na politicích může posílit novela zákona o střetu zájmů

Na konci roku se tématem stala novela zákona o střetu zájmů, která má veřejným funkcionářům zakázat vlastnictví médií. Navázání zákazu na evidenci skutečných majitelů zefektivní jeho vymáhání. Současně je ve vztahu médií a politiků klíčové, aby nebyly kvůli antipatiím

vůči nim některým médiím odepírány odpovědi a přístupy na tiskové konference. To by se mělo vztahovat i na informace o fungování veřejnoprávních médií, které Český rozhlas odmítá poskytovat serveru Hlídací pes.

Novináři musí mít přístup k informacím, nikdo nesmí zakazovat přístup novinářům na tiskové konference nebo je nějak selektovat podle zaměření média, pro které píše

— Kateřina Hrubešová

Doporučení expertní skupiny pro další období

1. Vláda by měla finančně podpořit regionální média, která jsou klíčová pro objektivní informování o komunálním dění, ale dnes jsou válcována radničními periodiky.
2. „Malé novely“ veřejnoprávních médií, které napraví situaci v radách, by měly být přijaty co nejrychleji.
3. Je potřeba řešit zhoršující se situaci ohledně plurality vlastnictví médií. Novela zákona o střetu zájmů může pomoci, ale v delším horizontu jsou žádoucí rozsáhlejší změny legislativy.